



**BAM**

***Energibranschen***

**Bättre arbetsmiljö**

Prevent

**Prevent** förmedlar kunskap om hur man genom ett hälsofrämjande arbetsmiljöarbete kan skapa framgångsrika företag där alla är säkra och mår bra.

**Prevent** vill inspirera och stödja arbetsplatsernas arbetsmiljöarbete. Det gör vi genom att:

- informera om arbetsmiljöfrågor
- utbilda och genomföra seminarier runt om i landet
- ta fram enkla och användbara produkter och metoder.

**Prevent** är en ideell organisation som ägs av Svenskt Näringsliv, LO och PTK, det vill säga fack och arbetsgivare tillsammans.

Besök [www.prevent.se](http://www.prevent.se) – kunskaper för en bättre arbetsdag!

<b>© 2015</b>	<b>Prevent</b> Arbetsmiljö i samverkan Svenskt Näringsliv, LO & PTK	
<b>Upplaga</b>	1:1	
<b>Projektledare</b>	Malin Strömberg	
<b>Text</b>	Carin Hedström	
<b>Grafisk form</b>	Camilla Atterby	
<b>Omslag</b>	Foto: Shutterstock	
<b>Distribution</b>	Prevent, Box 20133, 104 60 Stockholm	
<b>Telefon</b>	08-402 02 00	<b>E-post</b> <a href="mailto:info@prevent.se">info@prevent.se</a>
<b>Webb</b>	<a href="http://www.prevent.se">www.prevent.se</a>	
<b>ISBN</b>	978-91-7365-199-8	

 **prevent**  
ARBETSMILJÖ I SAMVERKAN  
SVENSKT NÄRINGSLIV, LO & PTK

# Innehåll

<b>Inledning</b> .....	3
<b>Introduktion till arbetsmiljölagen och systematiskt arbetsmiljöarbete, SAM</b> .....	6
Du kan påverka din arbetsmiljö .....	6
Vilka lagar och regler styr? .....	6
Viktigt att veta om ansvar i arbetsmiljöarbetet .....	9
<b>Vad är systematiskt arbetsmiljöarbete</b> .....	12
10 punkter som beskriver viktiga delar i SAM	
– det systematiska arbetsmiljöarbetet .....	12
<b>Riskbedömning</b> .....	17
1. Undersöka arbetsmiljön .....	17
2. Riskbedöma .....	18
3. Åtgärda och ta fram handlingsplan .....	19
4. Kontrollera, följa upp och utvärdera åtgärder .....	20
<b>Arbetsmiljön i energibranschen</b> .....	22
Produktion, distribution och underhåll dygnet runt .....	22
Säkerhetskultur .....	22
Vanliga risker i branschen .....	25
<b>Systematiskt arbetsmiljöarbete i praktiken</b> .....	34
1. Arbetsmiljöpolicy .....	35
2. Uppgiftsfördelning .....	35
3. Kunskaper .....	35
4. Undersökning av arbetsförhållandena .....	35
5. Riskbedömning .....	37
6. Åtgärda risker och gör en handlingsplan .....	37
7. Följ upp och utvärdera .....	38
<b>Läs mer</b> .....	39

# Inledning

Det här är ett informationsmaterial om arbetsmiljön i energibranschen. Målgruppen är chefer, skyddsombud och arbetstagare. Materialet kan med fördel användas vid introduktion av nya arbetstagare, vid utbildningar eller som en uppslagsbok i vardagen.

Materialet innehåller både fakta om arbetsmiljö – lagar, regler, kollektivavtal, roller och arbetssätt – och exempel på systematiskt arbetsmiljöarbete i praktiken. Exempelen utgår från de arbetsförhållanden som råder inom energibranschen och de särskilda risker och förutsättningar som finns på olika arbetsplatser.

Syftet är att öka kunskapen om hur vi tillsammans i samverkan kan skapa en bra arbetsmiljö genom att förebygga risker och känna igen vad som är friskfaktorer och riskfaktorer. Med ökad kunskap kan vi bättre förstå hur vi alla bidrar till att skapa vår gemensamma arbetsmiljö. En bra arbetsmiljö är också en förutsättning för att energibranschen ska bli en ännu säkrare bransch för alla anställda. Du bidrar till att göra både din egen och dina kollegors arbetsmiljö säkrare genom att ta del av innehållet i detta material.

BAM Energibranschen är ett branschanpassat komplement till Prevents övriga material om bättre arbetsmiljö (Handbok Bättre arbetsmiljö) och systematiskt arbetsmiljöarbete (Handbok Systematiskt arbetsmiljöarbete).

---

## Om energibranschen

Den svenska energibranschen producerar och distribuerar energi. Elproduktionen kommer framför allt från kärnkraft och vattenkraft, men även från till exempel kraftvärme, vindkraft och kondenskraft. Via stamnät, regionnät och lokalnät distribueras och säljs energin till hushåll, företag och industrier, både i Sverige och i övriga Europa. Branschen producerar och distribuerar även fjärrvärme och kyla och bygger och underhåller produktions- och distributionsanläggningar. Kontinuerligt pågår utveckling av befintliga och nya energislag liksom förnyelse och effektivisering av både produktionsanläggningar och elnät. Fokus på energieffektivisering, miljö och minskade koldioxidutsläpp är stort.

Idag står ett fåtal stora elproducenter för huvuddelen av produktionen. Men det tillkommer även nya aktörer i branschen, både svenska och utländska. Näten ägs av många olika aktörer – stamnätet ägs av statliga Svenska Kraftnät, regionnäten oftast av de stora distributionsbolagen och lokalnäten kan ägas av kommunala och statliga bolag eller av privata företag.

---

frihet

kamratskap

omväxlande och  
aldrig enformigt  
jobb

få jobba  
utomhus

samhällsviktig  
bransch med fin  
tradition

självständigt och  
rörligt arbete

stabil bransch  
– energi och  
el behövs alltid

ett jobb att  
vara stolt över

teknikintensivt

goda  
arbetsvillkor

en bransch  
i ständig  
utveckling

## **Introduktion**

### **till arbetsmiljölagen och systematiskt arbetsmiljöarbete, SAM**

#### **Du kan påverka din arbetsmiljö**

Det här materialet handlar om din arbetsmiljö. Och alla vill väl jobba i en bra arbetsmiljö, eller hur? Självklart är det så. Arbete ska bidra till utveckling och ingen ska behöva bli skadad av sitt arbete. Trots det händer tillbud och olyckor. Och ibland blir personer sjuka av sitt arbete. Den goda nyheten är att arbetsmiljön går att påverka. Vi är alla varandras arbetsmiljö och vi har alla – som anställda – en skyldighet och ett ansvar att bidra till en god arbetsmiljö. Arbetsmiljö handlar om samspelet mellan människa, teknik och organisation, ofta förkortat MTO. Det är viktigt att alltid ha dessa tre perspektiv med när ni arbetar med arbetsmiljön.

#### **Vilka lagar och regler styr?**

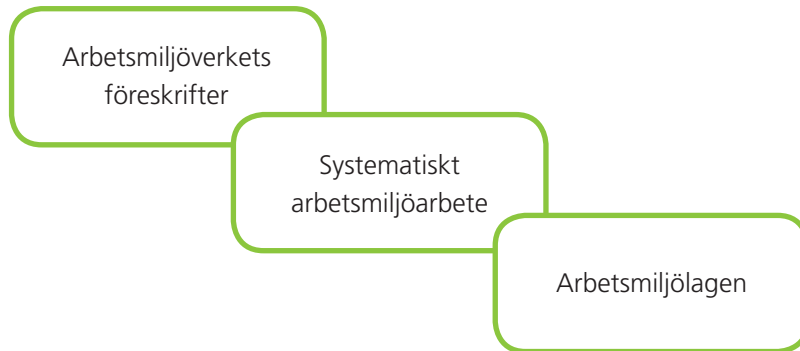
Arbetsmiljöverket är den myndighet som ska se till att arbetsmiljö- och arbetstidslagstiftningar följs. Målet för Arbetsmiljöverkets verksamhet är att bidra till att minska riskerna för ohälsa och olycksfall i arbetslivet och förbättra arbetsmiljön ur ett helhetsperspektiv, både ur fysisk, psykisk, social och arbetsorganisatorisk synpunkt.

Hur arbetsmiljön ska hanteras finns beskrivet i arbetsmiljölagen. I lagen står det att arbetsgivaren ska vidta alla åtgärder

som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet. Detta förebyggande arbete tydliggörs i Arbetsmiljöverkets föreskrifter om SAM – Systematiskt arbetsmiljöarbete (AFS 2001:1). I föreskrifterna definieras SAM som:

»arbetsgivarens arbete med att undersöka, genomföra och följa upp verksamheten på ett sådant sätt att ohälsa och olycksfall förebyggs och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås.«

SAM är alltså ett strukturerat arbetssätt som – rätt använt – leder till en bättre arbetsmiljö och förebygger att anställda skadas eller mår dåligt i sitt arbete.



Elsäkerhetsverket är en annan viktig reglerande myndighet som påverkar energibranschens arbete. Elsäkerhetsverket utför tillsyn och utfärdar föreskrifter som rör elarbete, elektriskt material och elanläggningar. Även EBR, Elbyggnadsrationalisering, som är ett samarbete mellan elnätsföretagen inom ramen för Svensk Energis verksamhet, påverkar hur branschen arbetar. EBR utvecklar och fastställer branschstandarder och ansvarar för branschens elsäkerhetsanvisningar (ESA), utifrån vilka de flesta elnätsföretagen arbetar. Kollektivavtal är andra centrala dokument som innehåller regler om arbetsmiljö och elsäkerhet.

Många företag har också certifierat sitt arbetsmiljöarbete. Det innebär att ett oberoende certifieringsorgan regelbundet granskar verksamheternas systematiska arbetsmiljöarbete.



## Vem gör vad i arbetsmiljöarbetet?

**Arbetsgivaren** har alltid huvudansvaret för arbetsmiljön.

**Skyddsombudet** utses av facklig organisation och företräder sina arbetskamrater i frågor som rör arbetsmiljön, bland annat vid till exempel skyddsronder. Ett skyddsombud har rätt att vara med när förändringar planeras i verksamheten och rätt att ta del av handlingar som rör arbetsmiljön. Finns det flera skyddsombud på arbetsplatsen ska ett av dem utses till huvudskyddsombud, med uppgift att samordna skyddsombudens arbete.

**Regionala skyddsombud** utses av facklig organisation och är främst till hjälp för företag som inte har lokala skyddsombud. Regionala skyddsombud har bara tillträde till arbetsplatser där det finns minst en medlem och där det inte finns skyddskommitté. De regionala skyddsombuden har samma uppgifter och befogenheter som övriga skyddsombud.

**Skyddskommitté** (kan även kallas arbetsmiljökommitté) ska finnas på arbetsplatser med minst 50 anställda. Skyddskommittén är ett forum för samverkan och här ska representanter för företagsledning och skyddsombud/huvudskyddsombud ingå. Saknas skyddskommitté samverkar arbetsgivaren direkt med skyddsombudet.

**Arbetsstagarna** har ansvar för att aktivt delta i arbetsmiljöarbetet, både genom att rapportera fel och brister och komma med förslag till förbättringar. Som arbetsstagare är du skyldig att använda skyddsanordningar och skyddsutrustning och att följa regler, policys och arbetsrutiner som arbetsgivaren utfärdar.

**Företagshälsovården** är en expertresurs för arbetsmiljöarbetet och ska arbeta för att förebygga och undanröja hälsorisker samt ha kompetens att identifiera och beskriva sambanden mellan arbetsmiljö, organisation, produktivitet och hälsa.

---

## Bra arbetsmiljö bygger på samverkan ...

... och alla – såväl arbetsgivare, skyddsombud som övriga arbetstagarer – är viktiga för arbetsplatsens arbetsmiljö och säkerhet.

Arbetsgivaren har det yttersta ansvaret och ska se till att det finns rutiner och ett systematiskt arbetssätt för att skapa en trygg och säker arbetsplats. Skyddsombudet är arbetstagarnas valda ombud i arbetsmiljöfrågor. Varje arbetstagarer har ett eget ansvar att aktivt bidra till arbetsmiljöarbetet och genomföra de åtgärder som behövs för att få en säker arbetsmiljö.

Men det räcker inte med rutiner, system och rollfördelning för att skapa bra arbetsmiljö. Arbetsplatsens klimat behöver vara öppet och tillåtande för att skapa en bra säkerhetskultur i företaget. Genom att ha fokus på vad som hänt och inte på att hitta syndabockar skapas en atmosfär där arbetstagarer vågar lyfta risker och problem. Då kan också nya risker och problem förebyggas.

## Viktigt att veta om ansvar i arbetsmiljöarbetet

### Samordningsansvar och rådighetsansvar

När flera entreprenörer finns på plats på en anläggning kan risken för olyckor öka. Det »normala« arbetsgivaransvaret för arbetsmiljön behöver därför kompletteras och samordnas på arbetsställen där flera arbetsgivare eller företag bedriver verksamhet samtidigt.

Ansvar för samordningen på ett fast driftsställe ligger enligt arbetsmiljölagen i första hand på den som »råder över« driftsstället. Den som råder över driftsstället är normalt den som ytterst ansvarar för verksamheten på platsen, till exempel ägaren eller platschefen på enheten.

För att jobba säkert ska därför den som råder över arbetsstället och underentreprenören samarbeta i arbetsmiljöfrågor och en **samordningsansvarig** ska utses. Företaget (det vill säga den som råder över arbetsstället) ska informera entreprenören om de risker som finns på anläggningen och gå igenom de rutiner som gäller. Företaget ska också se till att de skydd

### Fundera över

Får underentreprenörer tillräcklig information om risker inför arbete på anläggningen?

och skyddsanordningar som behövs finns på plats. I rådighetsansvaret ingår även att se till att de fasta anordningar som finns på arbetsstället, som till exempel hissar och traverser, är väl underhållna så att ingen som arbetar där utsätts för risk för ohälsa eller olycksfall. Rådighetsansvaret gäller alltså i relation till alla som utför jobb på arbetsstället – oavsett om de är anställda, inhyrda eller är personal från andra företag. Exempel på arbetsställen kan vara lastkajer där varor eller material lämnas och tas emot, men även till exempel lastkärror eller andra arbetshjälpmedel som egen personal och personal utifrån använder. Entreprenören ska i sin tur informera företaget om vilka risker som deras arbete kan medföra.

På samma sätt som en samordningsansvarig ska utses ska även en **byggarbetsmiljösamordnare** utses av byggherren när ett byggnads- och anläggningsarbete ska genomföras. Denna person ska se över planering, projektering och utförande av jobbet. Antingen kan en och samma person arbeta med alla tre delar eller så arbetar en person med planering och projektering (BAS-P) och en annan med utförandet (BAS-U). Att vara byggarbetsmiljösamordnare kräver särskild kompetens. Byggarbetsmiljösamordnaren och den som samordnar arbetsmiljön i den övriga verksamheten ska samråda och gemensamt arbeta för en säker arbetsmiljö.

---

Läs mer



I Prevents böcker *Samordningsansvar* och *Forma arbetsmiljön* kan ni läsa mer om vilka uppgifter den samordningsansvarige och byggarbetsmiljösamordnaren har och hur de kompletterar varandra.

---



Vid omedelbar och allvarlig fara för liv eller hälsa kan skyddsombud bestämma att arbetet ska avbrytas enligt Arbetsmiljölagen 6 kap. 7 §.

Om du som arbetstagare upplever ett problem i arbetsmiljön och din chef inte delar din uppfattning – vad gör du då? Bilden illustrerar »en arbetsmiljöfrågas väg« och ger exempel på hur en fråga kan lyftas från organisationen till Arbetsmiljöverket.

## Vad är systematiskt arbetsmiljöarbete?

Att ständigt arbeta med och förbättra arbetsmiljön ska vara en naturlig del av verksamheten. Varje dag. Året om. Ett systematiskt arbetsmiljöarbete handlar om att:

- skapa ordning och reda
- organisera arbetsmiljöarbetet
- låta alla få komma till tals och bli överens om vad som ska gälla
- undersöka arbetsförhållandena
- bedöma risker
- vidta åtgärder
- följa upp för att se om åtgärderna bidragit till en förbättrad arbetsmiljö eller inte.

### Fundera över

Hur tar du ansvar för din och dina kollegors arbetsmiljö?

### 10 punkter som beskriver viktiga delar i SAM – det systematiska arbetsmiljöarbetet

1. Alla ska vara med – det är tillsammans som ni gör skillnad. Arbetsgivaren har huvudansvar för arbetsmiljön och har även arbetsmiljöansvar för inhyrd personal. Men utgångspunkten i lagstiftningen är att arbetsgivare och arbetstagare ska sam-

verka. Arbetstagarna måste därför ha möjlighet att delta i det systematiska arbetsmiljöarbetet och ansvarar samtidigt för att ta upp brister och följa arbetsmiljöåtgärder. Samverkan är en förutsättning för att arbetsmiljöarbetet ska bli bra. Skyddsombud har rätt att få del av handlingar och få de upplysningar som är »av betydelse för ombudets uppdrag«.

## 2. Arbetsmiljöpolicy – så att alla vet vad som gäller

En arbetsmiljöpolicy är en vägledning för arbetsmiljöarbetet. Policyn bör innehålla konkreta och mätbara mål som går att följa upp. Arbetsmiljöpolicy ska vara skriftlig om verksamheten har 10 anställda eller fler.

## 3. Rutiner och dokumentation – gör arbetet lättare

Dokumentera ert systematiska arbetsmiljöarbete skriftligt. En skriftlig rutin är lättare att kommunicera ut, arbeta efter, följa upp och förbättra. Med en skriftlig rutin vet alla på arbetsplatsen vad som gäller. I företag med 10 anställda eller fler ska rutinerna vara skriftliga.

Checklista för dokumentationskrav

Skriftliga dokument	1–9 anställda	10 eller fler
Arbetsmiljöpolicy	nej	ja
Rutin för hur SAM ska gå till	nej	ja
Uppgiftsfördelning	nej	ja
Instruktioner vid allvarlig risk	ja	ja
Riskbedömning	ja	ja
Handlingsplan	ja	ja
Årlig uppföljning	nej	ja

## 4. Fördela uppgifter – eftersom alla inte kan göra allt

Chefer och arbetsledare har ett särskilt ansvar i SAM. Ansvaret görs tydligt genom en så kallad uppgiftsfördelning. »Arbetsgivaren skall fördela uppgifterna i verksamheten på

ett sådant sätt att en eller flera chefer, arbetsledare eller andra arbetstagare får i uppgift att verka för att risker i arbetet förebyggs och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås. Den som får en uppgift måste också få resurser, befogenheter och kunskaper för att utföra uppgiften. I företag med fler än 10 anställda ska uppgiftsfördelningen vara skriftlig.

#### 5. Kunskap om arbetsmiljön – till alla

Alla anställda ska ha kunskaper om sin arbetsmiljö. Alla ska känna till riskerna i jobbet och hur de skyddar sig mot dem. Allvarliga risker ska dokumenteras skriftligt. Det är viktigt att nyanställda och inhyrd personal direkt introduceras i arbetsmiljöarbetet. Den som byter arbetsuppgifter kan också behöva ny introduktion.

#### 6. Undersök, riskbedöm, åtgärda och kontrollera – se till att SAM-hjulet snurrar!

Det systematiska arbetsmiljöarbetet utgår från fyra delar: undersöka, riskbedöma, åtgärda och kontrollera – det så kallade SAM-hjulet. Sätt hjulet i rullning så kommer arbetsmiljöarbetet att flyta på.

Arbetsmiljön ska riskbedömas varje dag och så fort en risk blir synlig bör den rapporteras eller åtgärdas. Det gäller hela arbetsmiljön – både den fysiska, sociala, psykologiska och organisatoriska. Med regelbunden systematik ska också arbetsgivaren ta reda på vilka risker som finns och hur de behöver åtgärdas. Om riskerna inte kan åtgärdas direkt ska de skrivas in i en handlingsplan. Den fysiska arbetsmiljön kan undersökas till exempel vid skyddsronder och genom tekniska mätningar med hjälp av externa experter. Medarbetarsamtal och enkäter är bra verktyg för att undersöka den psykosociala arbetsmiljön. De åtgärder som vidtas måste också följas upp. Om risken finns kvar måste nya åtgärder vidtas. Både riskbedömning och handlingsplan ska dokumenteras skriftligt oavsett hur stort företaget är. Läs mer om SAM-hjulet under Riskbedömning.

### 7. Ändringar i verksamheten

Inför större förändringar i verksamheten ska arbetsgivaren bedöma om förändringen innebär risker för ohälsa och olycksfall. Enligt arbetsmiljölagen ska skyddsombudet vara med vid denna undersökning. Även denna riskbedömning och handlingsplan ska dokumenteras.

### 8. Följa upp tillbud, olycksfall och ohälsa

Om någon blir sjuk av jobbet, råkar ut för en olycka eller ett allvarligt tillbud, är det viktigt att undersöka vad som hänt och varför det hänt. Utifrån analysen måste åtgärder vidtas för att förhindra att det händer igen. De åtgärder som vidtas behöver också följas upp och utvärderas. Det kan låta omständligt, men behöver inte vara det. Allt blir enklare med en tydlig rutin, så att alla vet vilket arbets sätt som gäller. Det är mycket viktigt att också rapportera alla riskobservationer, tillbud och olyckor, stora som små. Allvarliga tillbud och olyckor ska rapporteras direkt till Arbetsmiljöverket. Elolyckor och tillbud ska anmälas till Elsäkerhetsverket enligt deras egen rekommendation (för nätägare gäller särskilda regler). Ju fler observationer och tillbud som rapporteras och som därmed blir synliga – desto fler risker förebyggs och desto färre olyckor sker. Anmälda olyckor och tillbud är oftast bara toppen på ett isberg. Tillbuds- och olycksfallsrapporteringen är en central del i det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Inom energibranschen har många arbetsplatser anslutit sig till ENIA-systemet, ett branschgemensamt rapporteringssystem. Se faktaruta på nästa sida.

### 9. Följ upp årligen

SAM behöver följas upp för att veta om arbetet fungerar som tänkt. Det som inte fungerar ska rättas till. I verksamheter med 10 anställda eller fler ska uppföljningen dokumenteras skriftligt.



Vad är systematiskt arbetsmiljöarbete?

## 10. Ta hjälp!

Om kunskaperna inte räcker till för att arbeta med arbetsmiljön på bästa sätt – ta hjälp! Ska ni köpa in arbetsmiljö- eller hälsotjänster är det bra att diskutera behoven i en arbetsgrupp med både arbetsgivar- och arbetstagarrepresentanter.

---

### Fakta ENIA-systemet

- Ett webbaserat system för hantering av riskobservationer, tillbud arbetsolyckor, färdolyckor och arbetssjukdomar. Genom ENIA kan hela energibranschen dela information om händelser och uppmärksammas på viktiga förebyggande insatser.
  - ENIA ger även stöd för det systematiska arbetsmiljöarbetet.
  - ENIA är Energibranschens variant av IA-systemet (Informationssystem om arbetsmiljö) som administreras av AFA Försäkring och anpassats av branschens HMS-utskott (hälsa, miljö, säkerhet).
  - ENIA finns som mobilapp.
- 

### Arbets-skador

Som arbets-skada räknas olycksfall i arbetet, färdolycksfall, arbets-sjukdom och i vissa fall smitta. Om någon skadar sig i arbetet ska arbetsgivaren alltid göra en anmälan till Försäkringskassan. Genom kollektivavtalet täcks även den skadade av TFA-försäkringen (Trygghetsförsäkring vid arbets-skada). Det är den skadade själv som ska göra anmälan till AFA Försäkring.

---

# Riskbedömning



SAM-hjulet beskriver arbetssättet för att hantera risker på arbetsplatsen. Det handlar om att:

## 1. Undersöka arbetsmiljön

Din arbetsmiljö handlar om allt från luftkvalitet, buller, kemiska hälsorisker, arbetsledning, arbetstider, sociala kontakter, variation i arbetet till möjligheter till egen utveckling. Men att undersöka arbetsmiljön är ingen engångsinsats. Att uppmärksamma, rapportera och åtgärda arbetsmiljöproblem behöver vara en självklar del i det dagliga arbetet. Se till att det finns rutiner för hur tillbud och olyckor rapporteras, till exempel via ENIA-systemet. Ligger det ett verktyg på golvet som någon har glömt – flytta undan det direkt! Gör arbetsmiljö till en stående punkt på dagordningen på alla gruppmöten.

Men arbetsmiljön behöver också undersökas mer strukturerat, till exempel genom skyddsronder, tekniska mätningar, genom diskussioner på arbetsplatsträffar eller genom att lyfta särskilda frågor i enkäter, intervjuer eller i medarbetarsam-

tal. Vid en skydds rond deltar skyddskommittén eller andra representanter, till exempel arbetsgivarens skyddsansvariga, skyddsombud och berörda arbetstagare. Använd gärna checklistor som utgångspunkt vid skydds ronden. Flera exempel på checklistor finns på [www.prevent.se](http://www.prevent.se). Tänk på att det är lätt att bli hemmablind i din vardag. Försök att se din arbetsmiljö med någon annans ögon!

## 2. Riskbedöma

Innan du ska utföra en arbetsuppgift är det viktigt att du identifierar, utvärderar och diskuterar de risker som arbetet eventuellt medför.

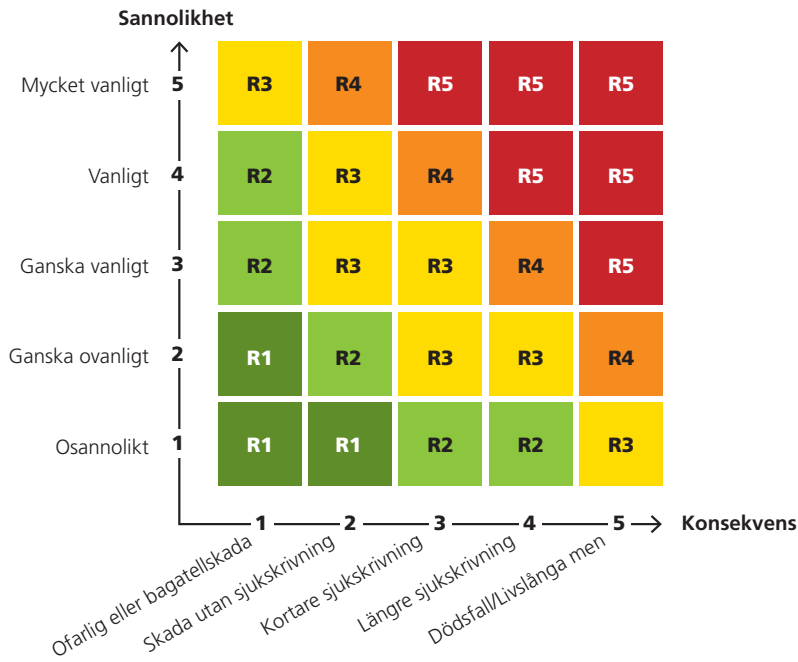
Riskbedömningen kan också beskrivas som en process som består av att identifiera risker, analysera risker, utvärdera risker och slutligen hantera, eller behandla, risker.



Det är därför klokt att titta på riskerna utifrån olika perspektiv, till exempel om de har koppling till:

- utrustning och verktyg
- arbetsmetoder och arbetsmaterial
- produktionsprocesser
- förändringar under arbetets gång
- yttre förutsättningar, som till exempel väder
- arbetets organisation.

Du behöver också bedöma risken utifrån sannolikhet och konsekvens: Hur stor är sannolikheten att risken kommer orsaka ohälsa eller olycksfall? Hur stora konsekvenser kan en olycka få? Använd en av riskbedömningsmodellerna nedan för att tydliggöra risknivå, konsekvenser och åtgärder.



**Fundera över**

Händer det ofta att planerade åtgärder inte genomförs? Varför i så fall? Hur kan det rättas till?

Klassning av risk	Behov av åtgärd
<b>Låg</b> Försumbar eller liten risk	Ej behov av åtgärd
<b>Medel</b> Viss risk	Åtgärdas så långt rimligt
<b>Hög</b> Allvarlig eller mycket allvarlig risk	Åtgärdas snarast. Vid mycket allvarlig risk krävs åtgärd innan arbetet utförs.

**Fundera över**

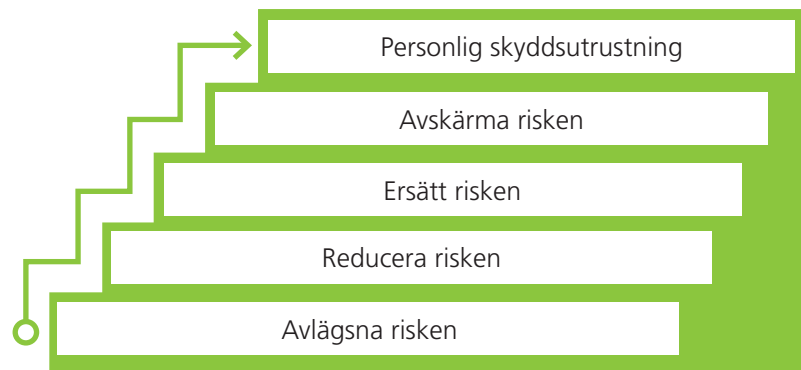
Händer det att ni hoppar över riskbedömningen och förlitar er på den personliga skyddsutrustningen?

### 3. Åtgärda och ta fram handlingsplan

Fel och brister som innebär livsfara ska åtgärdas direkt. Börja inte utföra ett arbete som inte är säkert. De risker som inte behöver tas om hand direkt ska beskrivas i en handlingsplan.

Prioritera åtgärderna i enlighet med analysen som gjordes i riskbedömningen. Skyddsombudet ska vara med och ta fram handlingsplanen som sedan ska gås igenom i skyddskommittén eller motsvarande samverkansorgan. Handlingsplanen ska vara skriftlig och bör hänga ihop med verksamhetens övergripande verksamhetsplan. Handlingsplanen ska visa:

- vilka åtgärder som ska vidtas
- vem som ansvarar för att åtgärderna vidtas
- när åtgärderna ska vara genomförda
- när vidtagna åtgärder ska kontrolleras.



#### 4. Kontrollera, följa upp och utvärdera åtgärder

Arbetsplatsen behöver ha en rutin eller ett system för att kontrollera att handlingsplanen följs upp. Genomförs åtgärder – men utan effekt – måste nya åtgärder planeras utifrån svaren på frågorna:

- Var åtgärden som vidtogs den rätta?
- Fick den förväntat resultat?
- Om inte – hur rättar vi till det nu?

## Rutiner och instruktioner

Arbetsmiljöarbetet är viktigt. Beroende på område och arbetsplatsens storlek kan rutiner för olika frågor behöva dokumenteras.

**En rutin** är ett i förväg bestämt tillvägagångssätt. En serie av aktiviteter som genomförs i viss ordning och som beskriver vad som ska göras, när, var, hur och av vem.

Exempel på områden som kan behöva ha skriftliga rutiner är frågor om alkohol, droger och läkemedel, rehabilitering, kränkande särbehandling, hot och våld, krishantering vid stora olyckor och dödsfall. De skriftliga rutinerna gör att alla på arbetsplatsen vet vad som gäller.

**En instruktion** är en beskrivning vars syfte är att enkelt och tydligt tala om hur något ska utföras.

Om en arbetsuppgift eller en omständighet i arbetet innebär en allvarlig risk krävs det enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter att det ska finnas skriftliga arbets- och skyddsinstruktioner. Det är viktigt att instruktionerna kan förstås av alla. Exempel på arbetsuppgifter som behöver skriftliga instruktioner är arbete i slutet utrymme och arbete med asbest. Vissa arbetsuppgifter ställer även krav på speciell utbildning.

---

## Arbetsmiljön i energibranschen

### Fundera över



Hur ser din arbetsmiljö ut?  
Vilka risker möter du?  
Hur hanterar du dem?

### Produktion, distribution och underhåll dygnet runt

Energibranschens arbetsmiljö är mycket varierande. En montör som klättrar i stolpar för att laga elledningar har en helt annan arbetsmiljö än en utvecklingsingenjör på ett nätbolag som tillbringar mesta tiden inomhus. En driftoperatör på ett fjärrvärmeverk i ett storstadsområde har en helt annan arbetsmiljö än en reparatör som underhåller utskovsluckor på ett vattenkraftverk i en älv.

De olika arbetsmiljöerna innehåller därför också olika typer av risker. Vissa arbetsuppgifter bedrivs utomhus, ibland i oländig terräng och under svåra väderförhållanden. Andra uppgifter utförs i kontorsmiljö vid ett skrivbord, kanske med en annan typ av stress. En del uppgifter sköts via kontrollrum, andra måste göras på plats.

Här finns fysiska risker i form av höjdarbete och elektricitet, här finns kemiska risker, strålningsrisker, trafikrisker, vattenrisker, buller och psykosociala risker. Vissa arbetstagare har dagligen att hantera risker som kan vara direkt livsfarliga om de inte hanteras på rätt sätt. Av den anledningen är säkerhetskulturen mycket viktig i hela branschen.

### Säkerhetskultur

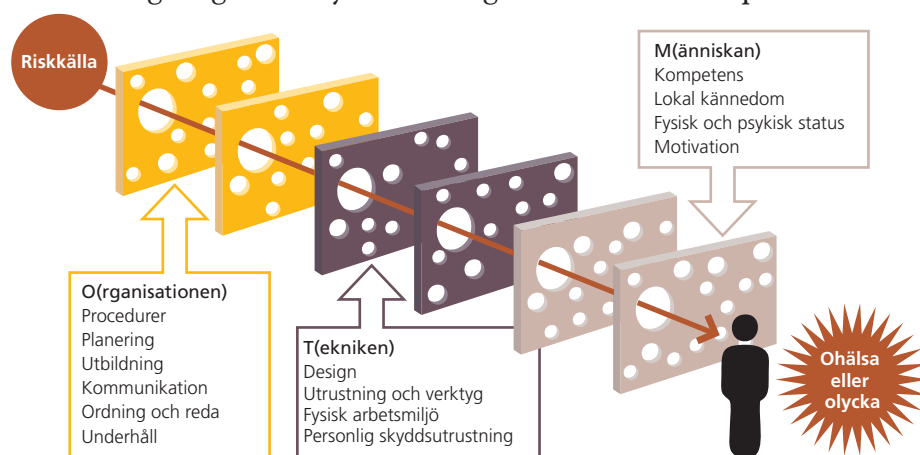
Inga system, regler eller rutiner i världen – hur bra de än är – kan bygga bort alla risker. Olyckor kan hända ändå. Säker-

heten påverkas av många faktorer: människan, organisationen, systemen, tekniken och kulturen. När en olycka inträffar är det sällan en enda sak som fallerat. Kanske är orsaken synlig, som ett maskinfel, eller mer svårfångad och har med värderingar i säkerhetskulturen att göra.

Säkerhet är med andra ord ett komplext område. Därför är det viktigt att alla delar i säkerhetskedjan fungerar och samverkar. Säkerhet skapas människor emellan, i samspel och i samverkan. Vi är alla varandras arbetsmiljö och det är bara med gemensamma krafter som vi i varje enskilt arbetsmoment kan skapa en säker arbetsplats.

Säkerhetskulturen kan förenklat beskrivas som »kittet« i organisationen när det gäller säkerhet. Det vill säga de gemensamma värderingar, attityder och konkreta handlingar som är inriktade på att skapa en säker arbetsplats. I en bra säkerhetskultur stämmer ord och handling överens. Var och en tar ansvar för sin egen säkerhet och påpekar också om någon utsätter sig eller andra för fara. Om alla är överens om hur man vill ha det på arbetet gällande säkerhetsnivån samt har regler och rutiner som fungerar, då har man kommit en bra bit på vägen. När arbetstagare på en arbetsplats ser att säkerhet prioriteras i handling påverkar det viljan att välja säkrare beteenden, vilket minskar riskfyllda beteenden och antalet tillbud och olyckor.

Säkerhet handlar också om att skapa olika barriärer – det vill säga lager av skydd – som genom att adderas på varan-



### Fundera över

Använder du alltid de skydd du behöver för att jobba säkert?



dra förebygger ohälsa och olycksfall. Barriärerna kan vara tekniska, som till exempel inbyggda skydd i en maskin, eller fysiska, som till exempel skyddskläder, eller administrativa, som rutiner och föreskrifter.

---

#### Förutsättningar för en god säkerhetskultur

- engagerad ledning som prioriterar frågan i handling
  - tillit och respekt för varandras kunskap
  - en upplevelse av att organisationen är rättvis
  - bra rapporteringssystem för till exempel riskobservationer, tillbud och olyckor
  - öppen kommunikation och tydliga informationsvägar
  - arbetstagare som upplever att de är informerade och som känner att de har kontroll i kritiska situationer
  - flexibilitet i organisationen
  - vilja till lärande och förmåga att dra rätt slutsatser från till exempel olyckor, förmåga att reflektera över praxis och en vilja och möjlighet att göra förändringar när det behövs.
-

## Vanliga risker i branschen

Du ska kunna komma hem från jobbet i samma skick som du kom dit. Men ibland finns det brister i säkerhetskulturen eller hål i barriärerna. Kanske glömde du helt enkelt att tänka säkert innan du satte igång jobbet och tog en genväg. Tänk på att vi alla är varandras arbetsmiljö!

---

Tänk på att ...

... genom att alltid välja säkra arbetsätt gör du inte bara din egen arbetsmiljö säker – den blir även säker för dina kollegor. Och det omvända – väljer du osäkra metoder skapar det även en riskfylld och osäker arbetsmiljö för dina kollegor.

---

### FALL



Att snubbla, ramla, falla och halka är några av de vanligaste riskerna i branschen. De allra flesta fallolyckor sker från låg nivå och kan till exempel bero på att underlaget är ojämnt, att det finns spill på golvet eller att det ligger material på marken eller golvet. De kan också bero på att vägar utomhus inte är skottade och sandade på vintern. Eller kanske på att en person bär verktyg eller material i famnen och av den anledningen inte ser hur underlaget ser ut. För den som arbetar på höga höjder, klättrar i stolpar eller servar vindkraftverk, finns självklart också en fallrisk. Det är därför mycket viktigt att ha rätt säkerhetsutrustning och att stegar och ställningar är ordentligt förankrade eller har glidskydd och att de hanteras i enlighet med de föreskrifter som finns. De vanligaste skadorna till följd av fall är knäskador, handledsskador, ryggskador och fotledsskador.

Förebygg genom att

- ha ordning och reda i lokalen. Städa undan innan du sätter igång arbetet och när arbetet är klart
- håll golven och underlagen rena, plocka alltid upp lösa föremål

### Fundera över

Ligger det ofta material eller verktyg på golvet? Vet du hur stegar och ställningar används på ett säkert sätt?

- sätta ut varningsskylt vid hala golv
- ha bra belysning så att det går att se höjdskillnader och ojämnheter
- skotta och sanda gångar utomhus
- ha separata gång- och transportvägar
- använda rätt skyddsskor
- alltid göra en riskbedömning vid höjdarbete. På vilken höjd ska arbetet utföras? Hur ska det kunna utföras säkert? Vilka rutiner gäller? Hur är stolpens/mastens skick? Finns förankrade godkända stegar med glidskydd? Används godkända stolpskor och livlinor? Används stege bara vid kortare och enklare arbeten på låg höjd? Används ställningar när det behövs? Finns det räddningsutrustning?
- gå skyddsronder med fokus på fall- och snubbelrisker
- våga säga till varandra – var ditt eget skyddsombud

### Fundera över

Genomförs riskbedömning inför varje jobb?



### EL



Många arbetstagare i branschen arbetar dagligen i närheten av elektriska riskkällor. För alla som arbetar med el är det därför mycket viktigt att tänka efter före: att alltid göra en riskbedömning och följa Elsäkerhetsanvisningarna och planeringen för vald arbetsmetod – och göra det inför varje jobb. Ta inga förutsättningar för givna!

I arbete med el finns det risk både för ljusbåge och strömgenomgång, risker som båda kan ge dödlig utgång.

En ljusbåge kan orsaka stora skador på ögon om du inte har skyddsglasögon eller visir. Den kan också orsaka förgiftningsskador. Strömgenomgång kan ge olika typer av skador, som proppar, hjärtstillestånd eller hjärtflimmer. Att jobba nära el medför alltså mycket stora och allvarliga risker.

Förebygg genom att

- alltid göra riskbedömning innan varje jobb och arbetsmoment
- alltid utse en elsäkerhetsledare med rätt kompetens och befogenheter att vidta nödvändiga åtgärder (utses av arbetsgivaren)
- följa instruktioner, regler, rutiner och den planering som gjorts

- alltid fråga om du är osäker på vad som gäller eller vilka förutsättningar som finns för ett uppdrag
- ha rätt utbildning för jobbet – och att repetera utbildningen regelbundet
- vid behov fastställa säkerhetsavstånd
- alltid använda föreskriven skyddsutrustning och skyddskläder
- alltid vara två i de arbeten som kräver det
- påminna dina kollegor och våga säga till om de arbetar riskfyllt
- ha kunskaper för att kunna ta hand om en olycksdrabbad person efteråt – och hjälpa ambulanspersonalen med information
- att företagets säkerhetskultur gör att osäkra jobb aldrig genomförs.

### SKÄRSKADOR



Stickskador och skärskador är vanligt förekommande, även om de sällan får så allvarliga konsekvenser som elolyckor. Även här gäller det att tänka efter före. Det är viktigt att använda rätt teknik, att alltid använda handskar och gärna handskar med skärskydd när du hanterar vassa material. Det är lätt att ignorera skärskador och stickskador, och sannolikt är dessa skador underreporterade i statistiken. Ta istället skadorna på allvar och rapportera dem.

Förebygg genom att

- välja rätt kniv och rätt skalverktyg och lära dig en bra teknik
- använda skyddsutrustning
- ta den tid du behöver för jobbet, ta inga genvägar
- använd en arbetsplatsträff till att prata om skärskador och hur ni ska förebygga dem.

#### Fundera över

Använder du alltid handskar när du hanterar vassa material?

---

## Personlig skyddsutrustning



OBS! Du vet väl att du som arbetstagare är skyldig att följa arbetsplatsens regler om hur och när personlig skyddsutrustning ska användas?

Tänk också på att sköta om din personliga skyddsutrustning så att den fungerar om olyckan är framme.

---

### Fundera över



Har ni rätt hjälpmedel för att kunna göra jobbet ergonomiskt säkert?

## FYSISK BELASTNING




Många arbetsuppgifter är fysiskt tunga och ibland även repetitiva. En linjemontör som ofta arbetar med händerna ovanför huvudet kan få problem med nacke och axlar. För den som arbetar vid ett kraftverk kan tunga lyft vara en risk. Här finns även arbetsuppgifter som utförs i trånga utrymmen, där vissa moment kanske måste utföras på knä. För den som har stillasittande jobb handlar det om att röra sig så mycket det går, stå och jobba om det finns möjlighet och att få in träning på fritiden. För att kroppen ska hålla hela arbetslivet är det viktigt att veta vad som är bra arbetsställningar i de arbetsuppgifter du utför och att alltid använda de hjälpmedel som finns till hands. Även om en obekväm arbetsställning fungerar bra en gång så kan det bli mycket slitsamt för kroppen om samma uppgift utförs på samma sätt i flera år.

### Förebygg genom att

- ha kunskap om och använda de hjälpmedel som finns för den arbetsuppgift du utför, så att du skonar kroppen så mycket som möjligt
- alltid arbeta »så nära kroppen« som möjligt
- alltid jobba ergonomiskt – det lönar sig i längden
- ta mikropauser om du sitter stilla mycket i jobbet.
- ta trapporna, se till att få in så mycket rörelse under dagen som det bara går.


## FALLANDE FÖREMÅL

 Verktyg och andra material hanteras ofta på hög höjd. Det finns hjälpmedel för att fästa till exempel verktyg i selen och därmed minska risken för att de ska tappas och falla ned, men trots det händer det olyckor med fallande föremål i form av till exempel verktyg, skruvar och bultar. Det händer ibland även att lyftanordningar går sönder, vilket kan medföra stora och allvarliga risker om stora, tunga föremål lossnar och faller ned.

Förebygg genom att

- undvika arbeten i flera plan
- använda rätt lyftutrustning och se till att lyftanordningar är besiktigade
- se till att stroppar, kättingar och kopplingsdelar är hela och godkända
- spärra av arbetsområdet.

## STRESS, ORGANISATORISK OCH SOCIAL ARBETSMILJÖ

 Hur vi mår och trivs på arbetet handlar inte bara om den fysiska arbetsmiljön. Vår arbetsmiljö påverkas även av hur vi organiserar arbetet och hur bemanningen ser ut. Vid ensamarbete är det till exempel viktigt att skapa trygghet och säkerhet genom att se till att det alltid går att larma och att det finns hjälp att få inom rimlig tid.

Den organisatoriska och sociala arbetsmiljön handlar också om hur vi samarbetar, hur vi uppmuntrar och stödjer varandra, hur vi får möjlighet att utvecklas och hur vi löser de konflikter som uppstår. Höga krav i arbetet behöver balanseras med en möjlighet till kontroll över arbetssituationen och arbetet behöver kännas meningsfullt. En trygg och utvecklande arbetsmiljö och en bra balans mellan arbete och fritid är viktiga faktorer för att må bra.

En bra arbetsmiljö består också av ett öppet arbetsklimat, där konflikter inte sopas under mattan och där tidiga signaler

### Fundera över

Hur säkrar du att inga föremål faller ned?

### Fundera över

Hur löser ni konflikter i arbetsgruppen?  
Pratar ni med varandra – inte om varandra?  
Är det ofta stressigt på jobbet?  
Är det ett problem?  
Hur hanteras det i så fall?  
Hur säkert fungerar ensamarbetet?

på missförhållanden, som till exempel för hög arbetsbelastning under lång tid, tas om hand. Det behövs också tydliga och väl kända rutiner och regler för hur mobbning, kränkande särbehandling eller riskbruk/skadligt bruk hanteras. Som i alla andra aspekter av arbetsmiljön har chefer, arbetsledare och skyddsombud en mycket viktig roll i att vara goda föredömen.

Exempel på signaler på hög arbetsbelastning och stress är

- att hoppa över raster eller luncher
- hög arbetsintensitet utan återhämtning under långa perioder
- upplevelse av otillräcklighet
- bristande koncentration, motivation, nedstämdhet
- psykosomatiska symptom: värk, sömnbesvär, mag-tarmbesvär
- låg kvalitet på eller sen leverans av arbetsresultat
- sjukskrivningar, sjuknärvaro
- hög personalomsättning
- konflikter, samarbetssvårigheter, kränkande särbehandling
- olyckstillbud.

Förebygg genom att

- det finns möjlighet till återhämtning och reflektioner
- det finns möjlighet till kompetensutveckling och lärande i arbetet
- se till att den psykiska och sociala arbetsmiljön tas upp på arbetsmiljö- och ledarskapsutbildningar så att chefer och arbetstagare har kunskap om konflikthantering och att det finns möjlighet att få stöd och hjälp vid behov
- ha en tydlig värdegrund, ett aktivt och stödjande ledarskap och ett öppet arbetsklimat
- ha regelbundna medarbetarsamtal och medarbetarundersökningar
- arbeta med friskvård, hälsorådgivning och rehabilitering och ha policys och riktlinjer för detta
- ha policys och riktlinjer för skadligt bruk samt mobbning

- möjliggöra för arbetstagare att ha bra balans mellan arbete och fritid
- genomföra skyddsronder med fokus på stress och psykosociala aspekter.

#### TRAFIK



Många arbetstagare vistas dagligen i trafiken. Vissa arbeten, till exempel belysningsarbeten, utförs direkt i trafikmiljö. Arbetstagare kör till och från uppdrag under arbetsdagen och dessutom använder många bilen eller andra fordon för att ta sig till och från arbetsplatsen.

Att vara utbildad, ha säkerhetsbälte och köra enligt trafikreglerna är självklart. Det är också viktigt att inte låta tidspress påverka hastigheten, och att inte använda mobiltelefon eller arbetsredskap på otillåtna sätt när du kör. Merparten av alla företag har idag moderna och säkra bilar som byts ut regelbundet. Men tillbud och olyckor i trafiken beror inte bara på dig som kör, det handlar lika mycket om medtrafikanternas beteende, om väder och vind och trafikförutsättningarna för dagen. Det är lätt att köra på rutin, framför allt i områden där du varit många gånger förr. Då gäller det att – trots erfarenhet och mångårig vana – ändå hålla uppmärksamheten skärpt på vad som händer i omgivningen och att alltid anpassa hastighet och körsätt efter rådande förutsättningar.

Förebygg genom att

- följa lagar och regler
- ha rätt utbildning för uppdraget – till exempel ha kunskaper i halkkörning
- ha rätt fordon för uppdraget
- lasta på rätt sätt
- följa de särskilda lagar och regler som gäller för arbete i trafik, att inhämta tillstånd från Trafikverket, att alltid ha varselkläder, att använda rätt metoder för att stänga av/omdirigera trafik med mera
- vara utvilad när du sätter dig bakom ratten och ta pauser om du ska köra långt

#### Fundera över



Hur stor risk är trafiken hos er?

Har ni pratat om trafik-säkerhet på en arbets-platsträff?



- aldrig vara påverkad av alkohol, droger eller läkemedel när du kör
- använda handsfree vid mobilsamtal
- ha larmsystem för »Säker hemkomst« i de fall arbetstagare till exempel har långa resor hem.

### Fundera över

Finns hörselskydd tillgängliga i alla lokaler där det behövs?  
Är det en naturlig rutin att använda hörselskydd?



### BULLER



Buller är inte ett generellt problem i hela energibranschen, men i vissa arbetsmiljöer är ljudnivån hög och buller mer vanligt förekommande. Kraftstationer och värmeverk är sådana exempel, liksom när tryckluftsborrar eller andra handhållna verktyg används. Buller definieras som oönskat ljud och det är viktigt att minimera bullret på arbetsplatsen. För en bra ljudmiljö krävs ett förebyggande, regelbundet och långsiktigt arbete med buller. Om bullerexponeringen är lika med eller överstiger tillåtna gränsvärden är arbetsgivaren skyldig att informera och utbilda om riskerna med bullerexponering. Som arbetstagare behöver du följa de instruktioner som finns för att minimera exponeringen för buller, använda skyddsanordningar och personlig skyddsutrustning. Det är viktigt att alltid använda hörselskydd i bullriga miljöer och att komma ihåg att göra det även när du går från en tyst miljö till en bullrig.

### Förebygg genom att

- vidta åtgärder för att minska bullerexponeringen, till exempel genom att sätta in absorptionsmaterial vid bullerkällan
- använda hörselskydd – gärna hörselkåpor på hjälmen så att de finns lätt tillgängliga
- inte glömma att sätta på hörselskydd även vid korta vistelser i miljöer med buller
- alltid ha hörselskydd tillgängliga i lokaler med hög ljudnivå
- sätta upp information/varningsskyltar i bullriga miljöer
- göra regelbundna bullerkartläggningar
- gå skyddsronder med fokus på buller.

## KEMIKALIER



All kemikaliehantering behöver riskbedömas och beroende på vilka kemikalier som används kan det behövas särskilda instruktioner för lämpliga skydd. De riskfyllda kemikalier som är vanligast i branschen är härdplaster, som epoxi, och stolpimpregneringsmedel som till exempel kreosot och arsenik. Härdplaster kan vara allergiframkallande och impregneringsmedlen är cancerogena och skadliga för miljön. Även asbest kan förekomma vilket innebär särskilda risker.

Produkter märkta med orange farosymbol kan medföra risker vid användning. För alla kemikalier ska det finnas säkerhetsdatablad som beskriver riskerna, lämpliga skyddsåtgärder och första hjälpen-åtgärder. Skyddsutrustning, som skyddsglasögon och handskar, liksom ögonspolningsutrustning, måste alltid finnas tillgängligt där kemikalier hanteras.

Förebygg genom att

- säkerställa att personalen har rätt kompetens
- alltid göra en riskbedömning innan arbetet startar
- vidta åtgärder för att minska exponeringen, exempelvis genom punktutsug eller att utföra arbetet på tider så att så få som möjligt exponeras
- alltid använda rätt skyddsutrustning, som handskar, engångsoveraller, glasögon och andningsskydd
- regelbundet genomföra medicinska kontroller vid arbete med härdplaster
- undvika dammande bearbetning av arsenikimpregnerade stolpar, om det inte kan undvikas, använda andningsskydd
- undvika att bearbeta kreosotimpregnerade stolpar och undvika kontakt med kletiga stolpar. Skicka om möjligt tillbaka kletiga stolpar till leverantören! Då bearbetning behövs: använd alltid overall eller överdragskläder som är impregnerade mot olja, vatten och smuts. Byt kläder och utrustning så snart arbetet är klart. Använd solskydds- och hudkräm som extra skydd eftersom kreosot gör huden mer känslig för solens ultravioletta strålning. Rengör även stolpskor och säkerhetsbälte och tvätta omedelbart bort kreosot som kommit på huden.

## Fundera över



Gör ni alltid en riskbedömning innan arbete med kemikalier?

## Systematiskt arbetsmiljöarbete i praktiken

---

### Exempelföretaget Elbolaget AB

Elbolaget AB har cirka 120 anställda på sex olika orter. Företaget har både kraftproduktion, distributionsnät, torv- och pelletsproduktion och elförsäljning. Elbolaget AB har funnits sedan 1970-talet och har växt stadigt. På huvudorten har lokalerna därför blivit för små, det finns inget omklädningsrum för kvinnor och nu planeras en ombyggnation med syfte att utöka och modernisera samtliga personalutrymmen, både omklädningsrum, kök och matsal. En konsekvens av förändringen, som inte välkomnas av alla, är att de nya personalutrymmena behöver ta yta i anspråk från kontorsdelen och till viss del även från lagerdelen – som idag är överdimensionerade. Detta innebär att kontorsdelen behöver disponeras om och att vissa arbetstagare som tidigare satt i egna rum nu kommer att få sitta i kontorslandskap.

---

Företagsledningen förstår att detta är en förändring som behöver förankras, förberedas och planeras noggrant, och som behöver drivas gemensamt i samverkan. Företagsledningen har även tidigare upplevt att det funnits brister i det systematiska arbetsmiljöarbetet och ser ombyggnationen som ett bra tillfälle att även utvärdera och förbättra det systematiska arbetsmiljöarbetet. Arbetet ska bedrivas via skyddskommittén där bland annat VD och huvudskyddsombud ingår.

### **1. Arbetsmiljöpolicy**

Elbolaget AB har redan en arbetsmiljöpolicy. Men policyn behöver uppdateras enligt skyddskommittén. Policyn är omfattande och krångligt skriven, och inte alls känd bland medarbetarna. Skyddskommittén beslutar att ta fram en ny policy, samt även en plan för hur policyns innehåll ska förankras bland medarbetarna.

### **2. Uppgiftsfördelning**

Elbolaget AB har en uppgiftsfördelning för samtliga chefer och arbetsledare. Men när skyddskommittén tittar närmare upptäcks bland annat att det är otydligt hur uppgiftsfördelningen fungerar på de fem orter/arbetsställen som inte är huvudorten. Uppgiftsfördelningen förtydligas.

### **3. Kunskaper**

Det senaste året har många arbetstagare bytt roller och nya chefer och skyddsombud har tillkommit. Skyddskommittén beslutar att anordna en företagsintern arbetsmiljöutbildning för chefer och skyddsombud. Skyddskommittén beslutar också att invigningen av de nya lokalerna ska firas och att det vid detta tillfälle även ska bjudas in en extern arbetsmiljöexpert som på ett lättsamt sätt pratar om vikten av en bra arbetsmiljö, både fysiskt, psykiskt och socialt.

### **4. Undersökning av arbetsförhållandena**

Med anledning av planen på ombyggnation beslutar företagsledningen och personalorganisationerna att tillsammans, i samverkan, genomföra en risk- och konsekvensanalys. Analysen ska beskriva hur arbetsmiljön ser ut idag, vilka risker som den planerade förändringen kan medföra och hur dessa kan förebyggas eller tas om hand.

Projektet är stort och arbetet delas upp i ett antal olika projekt. Flera berörda arbetstagare involveras i delprojekten för att skapa delaktighet och förankring. Ett delprojekt ansvarar för den fysiska ombyggnaden, ett för att vara med och på-

verka inredningen i de nya lokalerna och ett för att undersöka och hantera de psykosociala aspekterna av förändringen, framför allt kopplingen till minskad kontorsyta och lagerdel.

Ett delprojekt ansvarar för kommunikationen till medarbetarna under hela förändringen.

#### Resultat från skyddsronder

På Elbolaget AB genomförs regelbundet skyddsronder och företaget har bra statistik över sjukfrånvaro, arbetsolyckor och tillbud. Skyddskommittén har också en bra bild av risker i branschen i stort.

Vissa brister i arbetsmiljön har varit svåra att åtgärda, till exempel omklädningsrummet för kvinnor. De trånga utrymmena har också skapat irritation bland medarbetarna, det har varit svårt att få plats på luncher och fika, och det har varit svårt att hålla ordning. Sammantaget har lokalproblemen påverkat stämningen på arbetsplatsen och ibland har konflikter uppstått som har varit svåra att lösa. Inredningen har inte heller varit ändamålsenlig, och dessutom gammal och sliten. Även belysning och ventilation har varit dålig i personalutrymmena.

När samtliga delprojekt genomfört sina konsekvensanalyser framkommer följande bild:

- dagens personalutrymmen har tydliga arbetsmiljöbrister – både fysiska och psykosociala
- att bygga nya personalutrymmen ger stora arbetsmiljöfördelar för arbetstagarna
- det kan bli en negativ förändring för dem som inte längre får sitta i eget kontorsrum
- nya personalutrymmen kommer sannolikt totalt sett att bidra till minskade konflikter och mer trivsel på arbetsplatsen.

## 5. Riskbedömning

Genom skyddsronderna har företaget fått en bra bild av de arbetsmiljöproblem som idag är kopplade till personalutrymmena. Det är dags att analysera vilka arbetsmiljökonsekvenser ombyggnationen kan medföra och hur ombyggnationen bör genomföras för att skapa en så bra arbetsmiljö som möjligt.

Varje delprojekt tittar på ett antal olika arbetsmiljöområden och bedömer om förändringar inom dessa områden riskerar att medföra nya problem – och om risken i så fall är hög, mellan eller låg:

Område	Risk
Förändring av ergonomi	låg
Förändring av ventilation	låg
Förändring av belysning	låg
Att inte längre få sitta i eget rum utan i kontorslandskap	hög
Att ha minskat lagerutrymme	hög

## 6. Åtgärda risker och gör en handlingsplan

När riskerna är värderade behöver de skrivas in i en handlingsplan, och åtgärderna för att hantera eller förebygga dem behöver beskrivas. Nedan ses delar av den handlingsplan som delprojektet tagit fram.

Risk	Orsak	hög/ medel/ låg	Åtgärder	Ansvarig	Klart	Upp- följning
Ergonomi	Gammal inredning	Låg	Ny modern inredning anpassad till arbetstagarnas förutsättningar	Karin	X	X
Att arbeta i kontorslandskap	Vissa arbetstagare får inte längre egna rum	Hög	Ett separat projekt hanterar frågan. Förändringen är stor för de berörda arbetstagare som jobbat länge i företaget och många är skeptiska till idén.	Mehmet	X	X

## 7. Följ upp och utvärdera

Att bygga om personalutrymmena beräknas ta cirka sex månader. Det är ett omfattande projekt.

Det är viktigt att beskriva målen för förändringen redan från början och att även bestämma hur målen ska följas upp och utvärderas.

Elbolaget AB bestämmer sig för att använda ett antal olika mätverktyg – dels fysiska mätningar av till exempel luft och ljud både före och efter ombyggnationen, dels den årliga arbetsmiljöenkäten och de regelbundna utvecklingssamtalen. Arbetsmiljöenkäten tidigareläggs så att en mätning görs innan ombyggnationen startar, och en mätning görs när de nya lokalerna varit i bruk ett halvår. Kommunikationsprojektet tar fram ett underlag för cheferna att använda i utvecklingssamtalen för att fånga upp »mjuka« områden som projektet vill utvärdera; till exempel samarbete, trivsel, kommunikation och konflikthantering.

För att avsluta projektet planeras även en stor invigning av de nya lokalerna. I samband med denna kick-off ska även en extern arbetsmiljöexpert bjudas in, som ytterligare ett sätt att visa att arbetsmiljön är viktig och att alla arbetstagare bidrar till den.

## Läs mer

AFA Försäkring, [www.afaforsakring.se](http://www.afaforsakring.se)

Arbetsmiljöverket, [www.av.se](http://www.av.se)

EFA, [www.efa.se](http://www.efa.se)

Elsäkerhetsverket, [www.elsakerhetsverket.se](http://www.elsakerhetsverket.se)

Försäkringskassan, [www.forsakringskassan.se](http://www.forsakringskassan.se)

Prevent, [www.prevent.se](http://www.prevent.se)

SEF, [www.sef.se](http://www.sef.se)

SEKO, [www.seko.se](http://www.seko.se)

Svensk Energi, [www.svenskenergi.se](http://www.svenskenergi.se)

Detta material är framtaget av Prevent tillsammans med EnergiFöretagens Arbetsgivareförening (EFA), Seko (Service- och kommunikationsfacket) och Svenska Elektrikerförbundet (SEF).

